2026-2027 EĞİTİM-ÖĞRETİM YILI

10. SINIF TARİH 1. DÖNEM 2. ORTAK YAZILI PROVASI

Okul adı:		**Ders:** Tarih	**Tarih:**
Adı Soyadı:	**Sınıfı / Şubesi:**	**Numarası:**	**Puan:**

Nasıl puanlatılır?

1. Cevabını her şıkkın altındaki, etiketli (ör. **1a**) kutuya yaz.
2. Bitirince her sayfanın fotoğrafını çek: düz, aydınlık, sayfanın tamamı görünsün.
3. Son sayfadaki kodu okut, fotoğrafları yükle.
4. Yazın metne çevrilir; kontrol et ve puanlat. *(2. yazılı provasında okuma ve puanlama Pro'da.)*

Tablette ya da bilgisayarda doğrudan yazabilirsin: digikamp.com/ortak-yazili/10-sinif-tarih/prova

1. soru — 14 puan

Aşağıdaki tabloda 1040-1299 yılları arasında yapılan beş savaş karışık sırayla verilmiştir.

Savaş	Yıl	Taraflar	Sonuç
Malazgirt Savaşı	1071	Büyük Selçuklu Devleti (Sultan Alparslan) – Bizans (İmparator Romen Diyojen)	Bizans ordusu yenildi, imparator esir alındı. Türk boylarının Anadolu'ya yerleşmesinin önündeki en büyük engel kalktı; Anadolu'da ilk Türk beylikleri kuruldu.
Kösedağ Savaşı	1243	Türkiye Selçuklu Devleti – Moğollar	Selçuklu ordusu yenildi. Türkiye Selçuklu Devleti Moğollara bağlı duruma düştü; Anadolu'daki siyasi birlik zamanla bozuldu.
Dandanakan Savaşı	1040	Selçuklular (Tuğrul ve Çağrı Beyler) – Gazneliler	Gazneli ordusu yenildi. Selçuklular Horasan'a hâkim oldu ve Büyük Selçuklu Devleti kuruldu.
Miryokefalon Savaşı	1176	Türkiye Selçuklu Devleti (II. Kılıç Arslan) – Bizans (Manuel Komnenos)	Bizans ordusu yenildi. Bizans, Türkleri Anadolu'dan çıkarma umudunu yitirdi ve savunmaya çekildi.
Pasinler Savaşı	1048	Büyük Selçuklu Devleti – Bizans ve Gürcü kuvvetleri	Selçuklular kazandı. Türklerle Bizans arasındaki ilk büyük meydan savaşıdır; Bizans, Türklerin gücünü tanıdı.

a) Savaşları bir tarih şeridi üzerinde eskiden yeniye doğru sıralayınız.

1a

1. soru (devam)

b) Bizans'a karşı yapılan savaşların ortak bir özelliğini yazınız. Malazgirt Savaşı'nın Türk tarihinin seyrine etkisini, Bizans'la yapılan diğer iki savaşın etkisinden ayıran yönü açıklayınız.

1b

c) Miryokefalon ve Kösedağ savaşlarının Anadolu'daki Türk siyasi varlığına etkilerini bir benzerlik ve bir farklılık yönünden karşılaştırınız.

1c

ç) Dandanakan ve Kösedağ savaşlarını, ilgili Türk devletinin siyasi durumuna etkisi bakımından karşılaştırınız.

1ç

METİN 1 — BİLGİ KARTLARI: TÜRK-İSLAM MEDENİYETİNDEN ÜÇ BİLGİN VE AYNI DÖNEMDE BATI AVRUPA

Kart 1 — Kaşgarlı Mahmud Karahanlılar döneminde yetişen bir dil bilginidir. 11. yüzyılda yazdığı Divanü Lügati't-Türk adlı eserini Bağdat'ta Abbasi halifesine sundu. Türkçe sözcükleri Arapça açıklayan bu sözlükte Türk boylarının dilleri, gelenekleri, atasözleri ve şiirleri yer alır; eserde Türklerin yaşadığı bölgeleri gösteren bir dünya haritası da bulunur. Kaşgarlı, eserini Türkçeyi Araplara öğretmek ve Türkçenin Arapça kadar zengin bir dil olduğunu göstermek amacıyla yazdığını belirtir.

Kart 2 — Ömer Hayyam Nişaburlu matematikçi, astronom ve şairdir. Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah döneminde kurulan bir bilim heyetinde yer aldı; heyet, güneş yılının uzunluğunu çok yüksek bir doğrulukla hesaplayan Celali takvimini hazırladı. Cebirde üçüncü dereceden denklemlerin geometrik yolla çözümü üzerine çalıştı. Rubaileri birçok dile çevrildi.

Kart 3 — Cezeri Diyarbakır'da Artuklu hükümdarlarının hizmetinde çalışan bir mühendistir. 13. yüzyılın başında tamamladığı kitabında su saatleri, su yükseltme düzenekleri ve kendi kendine hareket eden düzenekler gibi çok sayıda aracın nasıl yapılacağını çizimlerle anlattı. Bu kitap, günümüzde otomatik kontrol sistemleri ve robot bilimi alanındaki öncü eserlerden sayılır.

Kart 4 — Aynı dönemde Batı Avrupa 11-13. yüzyıllarda Batı Avrupa'da eğitim büyük ölçüde kilise ve manastırlara bağlı okullarda yürütülüyordu. Bilim ve felsefe çalışmalarının Hristiyan öğretisiyle uyumlu olması bekleniyordu (skolastik düşünce). 12. yüzyıldan itibaren İspanya ve İtalya'da Arapçadan Latinceye yapılan çevirilerle İslam dünyasındaki matematik, tıp ve astronomi eserleri Avrupa'da tanınmaya başladı. Bologna ve Paris gibi şehirlerde ilk üniversiteler bu dönemde ortaya çıktı.

Özgün metin (prova için ders kitabı bilgileri temel alınarak yazıldı).

2. soru

14 puan

Metin 1'deki bilgi kartlarını okuyunuz.

a) Aşağıdaki tabloyu Kart 1, 2 ve 3'teki bilgilere göre doldurunuz.

Bilgin	Çalıştığı alan(lar)	Öne çıkan eseri ya da çalışması	Hizmetinde bulunduğu ya da yetiştiği Türk devleti
Kaşgarlı Mahmud	?	?	?
Ömer Hayyam	?	?	?
Cezeri	?	?	?

2a

2. soru (devam)

b) Bu üç bilginden birini seçiniz. Seçtiğiniz kişinin çalışmasının yalnız Türklere değil, insanlığın ortak mirasına da katkı sağladığını gösteren iki gerekçe yazınız.

2b

c) Kart 4'ü Kart 1, 2 ve 3 ile birlikte değerlendirerek 11-13. yüzyıllarda Türk-İslam medeniyeti ile Batı Avrupa'nın bilim ve eğitim anlayışı arasındaki bir benzerliği ve bir farklılığı yazınız.

2c

METİN 2 — ANADOLU'NUN TÜRKLEŞME VE İSLAMLAŞMA SÜRECİNE AİT KAYNAK KARTLARI

Kart A Konya'yı bir süreliğine ele geçiren Karamanoğlu Mehmet Bey'in 1277'de divanda, dergâhta, mecliste ve meydanda Türkçeden başka dil kullanılmamasını emrettiği bilinir. O döneme kadar Türkiye Selçuklu Devleti'nde resmî yazışmalarda ve saray çevresinde daha çok Farsça ve Arapça kullanılıyordu.

Kart B Yunus Emre, tasavvufi düşüncelerini halkın konuştuğu sade Türkçeyle şiire döktü. Şiirleri yüzyıllar boyunca Anadolu'nun köylerinde ve tekkelerinde dilden dile dolaştı:

Gelin tanış olalım İşi kolay kılalım Sevelim sevilelim Dünya kimseye kalmaz

Kart C 13. yüzyılda Kırşehir'de yaşayan Ahi Evran, Ahilik teşkilatının kurucusu kabul edilir. Esnaf ve zanaatkârları bir araya getiren bu teşkilatta gençler, usta-çırak ilişkisi içinde hem bir meslek hem de dürüstlük, cömertlik ve yardımseverlik gibi ahlak kurallarını öğrenirdi. Ahi zaviyeleri yolcuları ve şehre yeni gelenleri ağırlardı.

Kart D Mengücekliler döneminde, 13. yüzyılda Divriği'de yapılan Ulu Cami ve Darüşşifa, bir cami ile bir hastaneyi aynı yapı topluluğunda bir araya getirir; taş işçiliğiyle ünlü yapı UNESCO Dünya Mirası Listesi'ndedir. Türkiye Selçuklu döneminde Anadolu şehirlerinde vakıflarla yaşatılan medreseler, şifahaneler ve kervansaraylar da yapıldı.

Özgün metin (prova için ders kitabı bilgileri temel alınarak yazıldı). Kart B'deki dörtlük Yunus Emre'ye aittir.

3. soru

14 puan

Metin 2'deki kaynak kartlarını okuyunuz.

a) Kartlardan ikisini kanıt olarak kullanarak bu gelişmelerin Anadolu'nun Türkleşmesine etkisini açıklayınız.

3a

b) Kartlardan ikisini kanıt olarak kullanarak bu gelişmelerin Anadolu'nun İslamlaşmasına etkisini açıklayınız.

3b

c) Bir öğrenci şu yargıyı ileri sürüyor: "Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması yalnızca savaşlar ve fetihlerle gerçekleşmiştir." Bu yargıyı kartlardan en az iki kanıt kullanarak değerlendiriniz ve vardığınız sonucu bir cümleyle yazınız.

3c

METİN 3 — OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞUNA DAİR DÖRT GÖRÜŞÜN ÖZETİ

Herbert A. Gibbons: Osmanlı Devleti'ni kuranlar asıl olarak Müslümanlığa geçen Bizanslı (Rum) Hristiyanlardır. Türklerle din değiştiren Hristiyanların karışmasından "yeni bir halk" doğmuştur. Devletin yönetim anlayışı ve kurumları büyük ölçüde Bizans'tan alınmıştır.

Paul Wittek: Devleti kuran asıl güç gaza, yani din uğruna kutsal savaş anlayışıdır. Bizans sınırındaki uç bölgesinde toplanan gaziler, sürekli gaza yaparak beyliği büyütmüş ve devletleştirmiştir.

Mehmet Fuat Köprülü: Osmanlı Devleti, Anadolu'daki Türk tarihinin doğal bir devamıdır. Kuruluşta Anadolu'ya göç eden Türkmen boyları, ahiler ve dervişler ile Selçuklu ve İlhanlı devlet gelenekleri belirleyici olmuştur. Bizans etkisi sınırlıdır.

Halil İnalcık: Kuruluş tek bir nedenle açıklanamaz. Uç bölgesindeki gaza anlayışı önemlidir; ancak Türkmen göçleri, Bizans'ın o dönemdeki zayıflığı, Osman Bey'in yerinde siyaseti ve fethedilen yerlerdeki halka hoşgörülü davranan politikalar (istimalet) birlikte etkili olmuştur.

Özgün metin (prova için tarihçilerin görüşleri kısaltılıp özetlenerek yazıldı; doğrudan alıntı değildir).

4. soru — 14 puan

Metin 3'teki görüş özetlerini okuyunuz.

a) Paul Wittek ile Halil İnalcık'ın görüşleri arasındaki bir benzerliği ve bir farklılığı yazınız.

4a

b) Herbert A. Gibbons ile Mehmet Fuat Köprülü'nün görüşlerini, devleti kuran asıl unsur bakımından karşılaştırınız.

4b

c) Aşağıdaki bilgi, Gibbons'un görüşünün hangi yönünü zayıflatmaktadır? Açıklayınız.

"Osmanlı Beyliği'nin ilk dönemlerinde nüfusun büyük bölümünü Anadolu'ya göç eden Türkmenler oluşturuyordu. Osmanlıların ilk kurumları, örneğin divan ve Selçuklulardaki ikta sistemine benzeyen tımar sistemi, Selçuklu ve İlhanlı kurumlarıyla büyük benzerlik gösterir."

4c

ç) Halil İnalcık'ın görüşünün diğer üç görüşe göre güçlü bir yönünü yazınız.

4ç

5. soru — 15 puan

Metin 3'teki Paul Wittek'in görüşünü aşağıdaki kanıt kartlarıyla birlikte değerlendiriniz.

Kanıt 1: Wittek, görüşünü desteklemek için Bursa'daki bir camide bulunan ve Orhan Bey'i "gazi" olarak anan kitabeyi kanıt olarak kullanmıştır. Ahmedî ve Aşıkpaşazade gibi erken dönem Osmanlı yazarları da ilk Osmanlı beylerini gaziler olarak anlatır.

Kanıt 2: Orhan Bey, Bizans'taki taht mücadelesinde Yuannis Kantakuzenos'u destekledi, ona asker yardımı yaptı ve onun kızı Theodora ile evlendi.

Kanıt 3: Osmanlı kroniklerine göre Harmankaya tekfuru Köse Mihal, Osman Bey'in yakın dostuydu ve seferlerinde onun yanında yer aldı; daha sonra Müslüman oldu.

Kanıt 4: Orhan Bey döneminde Osmanlılar, Müslüman bir Türk beyliği olan Karesi Beyliği'nin topraklarını da kendi topraklarına kattı.

5. soru (devam)

a) Wittek'in görüşünü destekleyen kanıtı belirleyiniz ve neden desteklediğini açıklayınız.

5a

b) Wittek'in görüşünü zayıflatan kanıtları belirleyiniz. Her birinin görüşün hangi yönüyle çeliştiğini açıklayınız.

5b

c) Wittek'in görüşünü kabul mü ediyorsunuz, çürütüyor musunuz, yoksa kısmen mi kabul ediyorsunuz? Kararınızı en az iki kanıta dayanarak gerekçelendiriniz.

5c

METİN 4 — OSMANLILARIN RUMELİ'YE GEÇİŞİNİ ANLATAN İKİ KAYNAK ÖZETİ

Kaynak 1 — Osmanlı kronik geleneğindeki anlatımdan özet Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa, Çanakkale Boğazı'nın karşı kıyısına bakarak oraları gaza için almayı düşündü. Yanındaki birkaç yiğitle gece sallarla karşıya geçti ve Çimpe Kalesi'ni ele geçirdi. Ardından gelen askerlerle çevredeki yerler alındı. Bir deprem Gelibolu'nun surlarını yıkınca şehir de Müslümanların eline geçti. Süleyman Paşa bu yerlere Anadolu'dan Türkmen aileleri getirip yerleştirdi.

Kaynak 2 — Bizans tarafının anlatımından özet İmparatorluk tahtı için mücadele eden Yuannis Kantakuzenos, Türkleri yardımcı asker olarak Trakya'ya çağırdı ve onlara Çimpe Kalesi'ni üs olarak bıraktı. 1354'te bir deprem Gelibolu ve çevresindeki kalelerin surlarını yıkıp halk şehirleri terk edince Türkler bu yerlere yerleşti. İmparator, kalelerin geri verilmesi karşılığında para önerdiyse de Türkler buraları bırakmadı. Bizans yazarları bu olayı imparatorluğun başına gelen büyük bir felaket olarak anlattı.

Özgün metin (prova için yazıldı; Osmanlı kronik geleneğindeki ve Bizans kaynaklarındaki anlatım biçimleri temel alınarak hazırlanmış özetlerdir, doğrudan alıntı değildir).

6. soru

15 puan

Metin 4'teki iki kaynak özetini okuyunuz. Haritada iki kaynakta adı geçen Çimpe Kalesi ile Gelibolu'nun konumu ve Çanakkale Boğazı çevresi gösterilmiştir.

a) İki kaynakta ortak olarak yer alan iki bilgiyi yazınız.

6a

6. soru (devam)

b) Çimpe Kalesi'nin Osmanlıların eline geçişi iki kaynakta nasıl farklı anlatılmıştır? Bu farkın nedenini kaynakları yazanların bakış açısıyla ilişkilendirerek açıklayınız.

6b

c) İki kaynaktaki bilgileri birleştirerek Osmanlıların Rumeli'ye geçişini ve bu gelişmenin Osmanlı Devleti için önemini 4-5 cümleyle kendi cümlelerinizle anlatınız.

6c

7. soru

14 puan

Aşağıdaki kartlar 1299-1453 yılları arasındaki bazı siyasi ve askerî gelişmeleri karışık sırayla vermektedir.

- **Ankara Savaşı (1402):** Yıldırım Bayezid ile Timur arasında yapıldı; Osmanlı ordusu yenildi, Yıldırım Bayezid esir düştü.
- **Bursa'nın fethi (1326):** Orhan Bey döneminde gerçekleşti; şehir Osmanlıların başkenti oldu.
- **I. Kosova Savaşı (1389):** Sırpların öncülüğündeki Balkan ittifakına karşı yapıldı; Osmanlılar kazandı, Sultan I. Murad savaş alanında şehit edildi.
- **Koyunhisar Savaşı (1302):** Osman Bey ile Bizans ordusu arasında yapıldı; Osmanlıların Bizans'a karşı kazandığı ilk büyük meydan savaşıdır.
- **II. Kosova Savaşı (1448):** II. Murad ile Macar komutan Hunyadi Yanoş yönetimindeki Haçlı ordusu arasında yapıldı; Osmanlılar kazandı.
- **İznik'in fethi (1331):** Orhan Bey döneminde önemli bir Bizans şehri Osmanlılara geçti.

7. soru (devam)

a) Bu gelişmeleri açıklamalı bir tarih şeridine dönüştürünüz: Olayları eskiden yeniye doğru sıralayınız ve her olayın yanına Anadolu'da mı Rumeli'de mi gerçekleştiğini yazınız.

7a

b) Ankara Savaşı'nı tarih şeridindeki diğer savaşlardan ayıran iki özelliği yazınız. Bu savaşın Osmanlı Devleti'ne bir etkisini kendi cümlelerinizle açıklayınız.

7b

c) I. ve II. Kosova savaşlarının ortak özelliğini yazınız ve bu savaşların Osmanlı Devleti'nin Rumeli'deki varlığına etkisini yorumlayınız.

7c

Bitirdin mi? Kodu okut, sayfaların fotoğrafını yükle.

Yazın metne çevrilir; kontrol edip puanlatırsın: her soru MEB ölçütleriyle tek tek puanlanır, eksik kalan kısmı ve tam puanlık cevabı görürsün.

digikamp.com/ortak-yazili/10-sinif-tarih/prova

*** 2. yazılı provasında kâğıt okuma ve puanlama Pro'da. Senaryo tablosu ve sorular herkese açık: digikamp.com/ortak-yazili/10-sinif-tarih**

Bu prova MEB ODSGM'nin yayımladığı konu-soru dağılımına göre hazırlanmıştır; resmî sınav sorusu değildir. Çoğaltılabilir, sınıfta ücretsiz kullanılabilir. DigiKamp · digikamp.com